

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/lokaltarbete

Göteborg , 2006-08-07

UTVÄRDERING AV PROJEKT

"Antiklotterprojekt" vid Utmarksskolan i Göteborg

Genomfört under höstterminen 2004 - vårterminen 2006

Mätmetoderna för denna utvärdering är i första hand kvalitativa, subjektiva, och bygger på kontinuerliga samtal och uppföljningar mellan intressenter och deltagare i projektets olika ansvarsgrupper. Kvantitativa, mätbara, data utgörs i första hand av de konkreta förändringar i den fysiska miljön, som projektet syftat till att stödja.

KARTLÄGGNING

Utmarksskolan i Göteborg ligger i ytterområdet Kortedala och har varit i bruk sedan tidigt sextiotalet. Elevsammansättningen är väldigt blandad, t ex vad gäller etnicitet, och lärarkåren stabil med jämförelsevis stor trivsel arbetskamraterna emellan. Såväl elever som skolpersonal upplever emellertid en stor trötthet gentemot effekterna av hur nedskärningar etc drabbat både den yttre och den inre miljön. Överlag är annars Utmarksskolan en skola som majoriteten av elever säger sig trivas i, inte minst p g a att här finns en vuxenvärld som "bryr sig".

Den **fysiska miljön** lämnade alltså mycket att önska vid projekttidens start. Den var hårt sliten och trots ständiga påminnelser om dess tillstånd hos stadsdelens folkvalda hade det aldrig tagits ett samlat grepp om den för att få en ändring till stånd. Väggar och skåp var nedklottrade, ofta med hot och kränkande "budskap" till utsatta kamrater; elevskåp utsatta för stölder och vandalism; toaletter förstörda och miljön allmänt nedsliten. Denna tendens hade stegrats under de senaste åren, så att det mer eller mindre sades rakt ut bland eleverna att miljön inget var att värna om, eftersom den redan var så förstörd som den var. **Ökad otrygghet, hot, våld och framför allt stölder var en tilltagande plåga, som vi alltså till stor del knöt till den eländiga miljön.**

I denna deprimerande kontext fattade dåvarande ungdomssekreterare Maria Lundgren Dellgran beslutet att kolla upp möjligheterna att söka ekonomisk hjälp för en miljöförbättring, och kom då i kontakt med **Brå:s Antiklotterprojekt**. Hon ansökte om medel och beviljades 150.000:- för ändamålet. Projektet startade för vår del höstterminen 2004.

PLANERINGSFASEN

Tanken med att ansöka om pengarna - vilket också kan formuleras som projektets huvudmål - var att

skapa en stimulerande miljö, som underlättar en attitydförändring med större varsamhet om tingen som följd, och en trivsel som medför ett bättre kamratskap eleverna emellan.

Som delmål skulle man kunna betrakta de olika etapperna av arbetet för miljöförbättringen, och den positiva inverkan dessa förväntades få på eleverna i form av en omedelbar reducering av förstörelse.

Tidigt beslutades att elevrådet skulle ha ett alldeles särskilt ansvar för projektet. Cirka 1/4 av projektpengarna togs därför till utbildningsdagar för elevrådet och olika personalkategorier (några lärare plus skolvärdinnan, ungdomssekreteraren och skolsköterskan) på Björkö konferensanläggning ute i Göteborgs skärgård. Utöver en intressant och kompetent **utbildningsdel** gjordes här:

- en **kartläggning** av det aktuella läget
- en **inventering** av de mest uppenbara behoven
- en **prioritering** av önskemålen för en förbättring
- en uppdelning i intressegrupper med olika **ansvarsområden**
- en skiss av idealtillstånd och **mål** för omedelbara effekter

Listan på förbättringar var lång, men kunde sammanfattas i ordalag som handlade om en gladare och mer välkomnande miljö, och möjligheter till meningsfulla rast- och fritidsverksamheter inom skolans ram. Eleverna menade att detta skulle stimulera kamraterna till större varsamhet, och att exempelvis rastverksamheter skulle minska tid och intresse för vandalism och tråkigt beteende gentemot varandra. Av de nämnda intressegrupperna skulle den ena ägna sig åt hur man arbetar med attitydförändringar.

Allt detta planerades att ta ett drygt halvår att genomföra - d v s: resten av terminen plus den nästföljande. En utvärdering skulle alltså kunna göras vid utgången av juni månad 2005. Genom det nätverk som ett elevråd med alla dess klassrepresentanter har, kände vi alla att projektgruppen hade mycket stora förutsättningar att lyckas engagera brukarna i både arbete och slutresultat. Projektgruppen hade uppenbart en stor förståelse av arbetsprocessen som skulle inledas, och det låg i brukarnas intresse att stötta och ta del av deras projektets utveckling.

De **risker** vi redan i inledningsstadiet kunde formulera handlade om två saker:

- att vi vuxna (som möjligen fått en för stor roll som "spindlar i nätet") inte skulle få tid och ork att sammankalla grupper; leda arbeten etc, när skolvardagen väl kom igång
- att pengarna inte skulle räcka till alla stora planer

ÅTGÄRDER OCH GENOMFÖRANDE

Alla vuxna i de olika intressegrupperna deltog under arbetets gång med övervakning av projektet och dokumentation av aktiviteter och processer. (Dessa dokumentationer finns i ett par olika exemplar hos Brå, i samband med att vi begärt förlängning av projekttiden. Se nedan!) Utvärdering av såväl projektet i sig med dess målsättningar, och av arbetets gång - positiva effekter och brister - har också skett kontinuerligt. Detta har givit sig självt, då en skola är en arbetsplats där man hela tiden granskas kritiskt – av såväl

elever som arbetskamrater. (Detta borde ha framgått redan av de uppföljningsrapporter Brå har fått ta del av hittills!)

Intressegrupperna träffades med viss regelbundenhet under arbetets gång för att diskutera genomföranden och eventuella ändringar av arbetsplaner. Och komna så här långt (augusti 06) är detta exempel på vad som genomförts:

- en stor välkomnande skylt har satts upp vid ingången till skolgården (skyltens utseende avgjordes genom en tävling utlyst i de olika klasserna)
- den nedslitna matsalen har fått en ansiktslyftning främst genom nya och förhållandevis exklusiva gardiner
- tre korridorer har fått helt ny färg enligt specifika färgteman för att i första hand yngre elever ska ha lättare att orientera sig i sin nya omgivning (som: gröna korridoren, blå korridoren etc)
- sittgrupper har placerats ut i större utrymmen och också några väggfasta bänkar har satts upp
- två större väggmålningar har skissats och målats av elever med dokumenterat stora färdigheter i bild
- ett stort antal elevbilder har ramats in och satts upp i skolans största utrymme, den s k skåphallen, och ett stort antal ramar har inhandlats för att finnas till hands för att man snabbt ska kunna byta ut tavlor som förstörs
- färdiga tavlor har handlats in, tänkta att passa de olika korridorernas färgteman
- ett antal tjänster har köpts av stadsdelens lokalförvaltning, fortsättningsvis benämnt LFF, som inte ännu är utförda (främst fortsatt målning av korridorer; om möjligt ytterligare några sittgrupper och eventuellt något i samråd med den fritidsgård som ligger i anslutning till skolan)

En positiv överraskning under arbetets gång var alltså hur LFF intresserade sig för projektet och på eget initiativ tog på sig arbete (t ex med ett par av korridorerna) vilket naturligtvis ledde till att pengarna räckte längre än tänkt.

UTVÄRDERING

Tiden för projektet har nu löpt ut, vilket emellertid inte innebär att allt arbete är slutfört. Vårt huvudmål var alltså att skapa en skolmiljö för alla att trivas i och som skulle uppmuntra till varsamhet om varandra och tingen runt omkring oss. Huvudmålet kan emellertid i detta projektet inte skiljas från delmålen, och dessa bestod närmast i elevernas egna prioriteringar. Det vill säga: ett antal av elevernas delmål/prioriteringar har uppnåtts (en bättre matsalsmiljö; trevligare korridorer etc) - detta är fakta som inte kan tas ifrån dem - men samtidigt är frustrationen rätt svår över att vi inte kom längre och orkade mer. Det hela fick tyvärr en karaktär av punktinsatser.

Den omedelbara effekten av projektet är alltså att eleverna fått se hur fint det skulle kunna vara i hela skolan, och att en viss (i positiv bemärkelse!) avundsjuka spritts, t ex rörande vem som får husera i de nyrestaurerade områdena. Man följer med intresse de förändringar som görs, har synpunkter och är (vanligtvis) positiva. Härvidlag har den omedelbara effekten blivit önskad, även om viss skadegörelse fortsatt. Denna kan man frestas att resignera inför, men dels har den i motsats till tidigare skadegörelse varit överblickbar på ett sätt som gjort den lätt att samtala med eleverna om, och dels menar rektor som är ekonomiskt ansvarig att besparingarna redan så här långt i arbetet är klart mätbara!

Men huvudmålet - en genomgripande attitydförändring utifrån en ny miljö - kan vi ännu så länge bara ha teorier om. Med tanke på LFF:s intresse för projektet kan man snarare säga att **Brå-pengarna startat en positiv process på skolan**, än lett till det utstakade, ideala målet.

En intressant fingervisning om vartåt det lutar fick vi emellertid utifrån en erfarenhet av hur viktigt det är att ha med eleverna i processen. Det var nämligen så att i ett av utrymmena fick inte elevrådet ha inflytande över skeendet. LFF bestämde att just i detta utrymme, den stora skåphallen, skulle färger och material förbli desamma. Man ställde alltså upp och målade nytt och fint också här, men bara utifrån sina egna idéer. Resultatet blev att de nyrestaurerade korridorerna där eleverna styrt färgvalet både var populära och på det stora hela blev lämnade ifred, medan förstörelsen i stora skåphallen var sig lik. Ett antal faktorer gör att det inte går att dra för stora växlar på denna erfarenhet, men intressant är det!

En tröst i det sorgliga faktumet att hela skolan inte kunde/hann renoveras inom ramen för projektet, är alltså LFF:s intresse för det hela och löften om att skolan kontinuerligt ska få sin miljö förnyad. Härvidlag kan alltså eleverna få känna att deras arbete haft betydelse och fortsätter att ha det. **Utmaningen för oss vuxna och för elevrådsrepresentanterna blir då att hålla intresset vid liv för denna långsamma men kontinuerliga förändring, och medverka till att eleverna hela tiden är varse att det är deras projekt - alltså det projekt som de själva varit med om att starta upp - som sakta fortskrider! Och att försöka skapa en meningsfull helhet kring de förändringar som lätt kan upplevas som "droppar i havet".** Ett glädjande faktum är emellertid att klottret (eller annan förstörelse) inte tycks vara konstant. Det minskar mätbart (men upphör tyvärr inte helt) i de renoverade områdena, men förblir detsamma i de områden som återstår. Det flyttar alltså inte från en plats till en annan, i takt med projektets fortskridande.

Det faktiska tillståndet efter det att projektets tid löpt ut, är alltså att projektet startat en process som fortfarande pågår. Delar av skolmiljön är förbättrad, och brukarna är nyfikna och försiktigt positiva till det som skett och det de fått löfte om ska ske också i fortsättningen. **Det önskvärda tillståndet** är att miljön hade blivit så förnyad att brukarna kunde fått känna att allt började från ett slags ny nollpunkt, med nya förutsättningar för varsamhet och ett bättre bemötande av varandra. Dit nådde vi alltså dessvärre inte!

SAMMANFATTNING OCH KONKRETISERING AV UTVÄRDERINGEN

En sammanfattning av utvärderingen av våra mål, delmål och resultat skulle kunna formuleras i ett antal konkreta frågor med kortfattade svar, som inkluderar hur vi möjligen skulle ha kunnat göra det bättre:

Uppnådde vi projektets huvudmål?

Ja och nej. Det vill säga: inte än! Miljöarbetet blev inte klart, men arbetet fortgår med lokalförvaltningens och rektorernas försorg

Varför uppnåddes inte projektets huvudmål?

Vi tog oss "vatten över huvudet"! Man får inte en helt ny skola för 150.000:- med hjälp av ideellt arbete från människor som redan arbetar heltid i ett jobb som ofta klassas som ett svårt stressyrke. Det är mer tiden och orken som inte räckte, än pengarna. Vårt dilemma var att det skulle kostat för mycket att leasa bort projektet till krafter utifrån, även om detta naturligtvis skulle påskyndat arbetet radikalt

Uppnådde vi projektets delmål och eventuella omedelbara effekter?

Ja. Ingen kan ta ifrån oss glädjen över de goda etappmålen och den positiva inverkan dessa hittills haft på eleverna. Eleverna tar spontant stor del i det långsamma men kontinuerliga arbetet, både i form av synpunkter och praktisk hjälp. Och indignationen bland dessa elever - elever som vi ofta betraktar som problemelever - är stor, när förstörelse trots allt drabbar de nya miljöerna

Kommer den omedelbara effekten att leda till slutmålet?

Ja, förutsatt att projektet inte faller i glömska. Eleverna har uppvisat tillräckligt många positiva reaktioner på förändringarna, som gör att vi kan tro på slutresultatet. Men de måste hela tiden påminnas om att projektet fortgår, och vi vuxna måste kombinera dessa påminnelser med ett kontinuerligt och målmedvetet arbete med attitydförändringar visavi den fysiska miljön

Lyckades vi hålla tidsplanen?

Nej. Denna utvärdering lämnas in efter något mer än dubbelt så lång tid som från början var planerat. Ett försök att förklara hur detta kommer sig återfinns i svaren på de följande frågorna

Har genomförandet skett i enlighet med den ursprungliga planeringen?

Ja, vad beträffar den "tågordning" och prioritering som framkom under Björkö-utbildningen. Nej, vad beträffar tidsplanen och därmed också kvantiteten av de förändringar som beslutades om. Nej, också vad beträffar kvalitén på några av förändringarna (se nedan)

Vilka avvikelser har skett och varför?

Arbetet kom igång alldeles för sent väl återkomna från utbildningen. Eftersom tidsplanen därmed ruckades blev en del av arbetet förskjutet till nästa läsår, vilket påverkades av yttre faktorer som exempelvis lärare som såg sig tvingade att lämna projektet. Detta ledde i somliga fall till att vissa av elevernas prioriteringar lades ner helt eller "lades på

hyllan" – så skedde t ex med allt arbetet med utemiljön, som hade en relativt hög prioritet hos eleverna, men där den grupp som arbetade med denna fråga blev utan handledare. Kvaliteten på uppfyllelsen av några prioriteringar lämnade också en del att önska. Så låg t ex sittplatser högt upp på önskelistan, men kunde inte fullt ut realiseras i våra lokaler p g a bestämmelser från både brandmyndigheter och lokalvårdarnas fackförbund

Har vi gjort det vi skulle på ett effektivt sätt?

Nej. Vi startade storstilat och på ett seriöst vis, men hade ingen täckning för att arbeta vidare med samma engagemang i vardagen. Projektets initiativtagare och samordnare lämnade oss på ett tidigt stadium för ett nytt jobb, men inte heller detta bakslag kan förklara varför det tagit så lång tid mellan perioderna av arbete med de olika etapperna. Utbildningen fick godkänt av de flesta närvarande, men vi hade alltför vagt formulerade planer för hur arbetet skulle fortskrida. Ute på ett trevligt konferenscenter är det lätt att säga att de olika intressegrupperna ska sammankallas med jämna mellanrum, men i den bråda skolsituationen fick vi det helt enkelt inte att fungera

Hur skulle vi ha kunnat arbeta effektivare?

Vid utbildningen borde mer tid ha lagts på hur arbetet skulle fortskridit. Några av oss vuxna menar att tid till detta hade kunnat tas av de ymnigt förekommande sociala övningarna. Visserligen gavs vissa tidsramar att hålla sig inom, men i vardagen var de förvånansvärt lätta att rucka på. Kanske skulle det övergripande ansvaret legat på någon utifrån, kanske en konsult. Men förutsatt att man som vi inte tog omfattande hjälp utifrån, borde all skolpersonal ha involverats på ett mer konsekvent sätt - det skulle ha underlättat för de få, pressade samordnarna bland de vuxna. Kort sagt: det borde mycket tydligare varit hela skolans projekt. Nu blev det elevrådets och ett fåtal idealistiska vuxnas projekt, vilket (förutom stöd och uppmuntran) ibland resulterat i tråkningar rörande det långsamma framåtskridandet etc

Hur har arbetet med attitydförändringar fungerat?

Inte heller detta arbete har bedrivits på ett målmedvetet vis – här brast det redan i planeringsstadiet. Detta arbete borde redan inledningsvis ha haft en mycket mer övergripande karaktär än det nu hade, och skulle kanske ha letts av skolledning och elevhälsoteam. Istället lade vi arbetet med detta på en av de små intressegrupperna, där ju några grupper t o m upphörde att existera efter en tid. Att "tycka till" om färger på en vägg är en sak, men arbetet med attityder är helt enkelt för viktigt för att överlämnas på en sådan liten intressegrupp, där ju frågan är om inte också kompetensen saknas! Denna grupp var visserligen inte en av dem som upphörde att existera, men i gruppen upplevde man frustrationen så stark över det långsamma fortskridandet av miljöförbättringen, att man tog över delar av detta arbete istället

Har kvantitativa mätningar gjorts av klotter – före och efter?

Inledningsvis gjorde vi noggranna mätningar – med linjal (!) – av nedklottrade ytor, för att ställa mot de renoverade. Vi fann emellertid att energin för uppföljningen av detta inte motsvarade nyttan med det. En skola är en homogen värld där vi alla har mycket god koll på läget, varför vi menade att energin kunde läggas på viktigare saker. (Se också näst sista stycket under rubriken "Utvärdering", och tidigare gjorda kommentar om rektors överblick över den ekonomiska förbättringen)

SLUTORD

Tydligare schema för arbetets fortskridande! En "chef" med ett övergripande ansvar för att tidsramar hålls! Ett så högt deltagande som möjligt av skolans hela personal. En plan för hur hela skolan ska arbeta med attitydförändringar, och där stor vikt läggs vid att vi i vuxenvärlden är konsekventa och solidariska gentemot varandra i beslut som fattas! Eller som någon uttryckte det: "I arbetet med värderingar och attityder måste skolan vara **ett** kungarike – inte fyrtio!"

Där har vi några övergripande tankar som bra sammanfattar våra upplevelser. Och en spontan tanke från undertecknad: framtida projektdeltagare borde redan innan det är dags för utvärdering ta del av det material för hur man bedriver sådan, som Brå rekommenderade. Detta material var mycket tydligt och bra, rörande hur man kan lägga upp tågordningen för ett fortskridande arbete av denna typ!

Ett gott och konstruktivt arbete är alltså påbörjat och kommer att fortskrida – det är trots de kritiska synpunkterna summeringen av Brå's Antiklotterprojekt på Utmarksskolan! Pengarna har gjort nytta och kommer att fortsätta göra det! Och den största utmaningen framöver är arbetet med elevernas attityd till miljön och varandra.

Undertecknad tar sig slutligen friheten att återge en episod från en kväll i skolan, då han fann två elever i färd med att systematiskt hoppa sönder stolarna i de nyinköpta sittgrupperna. Den ene av dessa elever var elevrådsrepresentant och deltog i utbildningen på Björkö! Det säger något om vilka svårigheter och utmaningar man ständigt ställs inför i skolans värld, och vilket krav på ork som ställs på de positiva krafterna.

Jörgen Ovesen, bildlärare och samordnare efter Maria Lundgren Dellgran